

Halmazati és összbüntetés

Szerző: FÁZSI László

Affiliáció: törvényszéki tanácselnök, címzetes táblabíró, Nyíregyházi Törvényszék

Rovat: Büntetőjog

Rovatszerkesztő: SZOMORA Zsolt

Lezárás dátuma: 2019.03.15

Idézési javaslat: FÁZSI László: „Halmazati és összbüntetés” in JAKAB András – KÖNCZÖL Miklós – MENYHÁRD Attila – SULLYOK Gábor (szerk.): Internetes Jogtudományi Enciklopédia (Büntetőjog rovat, rovatszerkesztő: SZOMORA Zsolt) http://ijoten.hu/szocikk/halmazati_es_osszbuntetes (2020). Konkrét szöveghelyre való hivatkozáshoz javasoljuk a szövegbeli bekezdésszámok használatát, pl. [8] vagy [12]–[18].

A halmazati és összbüntetés történeti gyökereit és rendeltetését tekintve is azonos töről fakadó jogintézményei a büntetőjognak. A két jogintézmény közös jellemzője, hogy a több bűncselekmény miatt is felelősségre vont elkövetővel szemben mindkét esetben csupán egy büntetés kiszabására vagy végrehajtására kerül sor meghatározott feltételek fennállása esetén. Közös céljuk a büntetések halmozódásának kiküszöbölése. Ez azonban eltérő módon valósul meg attól függően, hogy hány büntetőeljárás keretében kerül sor az elkövető felelősségre vonására. Egy eljárás során történő felelősségre vonás esetén eleve egy büntetés kiszabására kerül sor (halmazati büntetés). Több eljárásban való felelősségre vonás előfordulásakor a már kiszabott büntetések utólagos egybefoglalására van lehetőség (összbüntetés).

Tartalomjegyzék

1. Általános kérdések

- 1.1. Fogalmi kérdések
- 1.2. A magyar szabályozás fejlődése
- 1.3. Fogalmi elhatárolás

2. A halmazati büntetés

- 2.1. A halmazati büntetés lényege és kiszabásának feltételei
- 2.2. A halmazati büntetés kiszabásának általános szabályai
- 2.3. A halmazati büntetés kiszabásának speciális szabályai
- 2.4. A halmazati büntetés eljárásjogi kérdései

3. Az összbüntetés

- 3.1. Az összbüntetés lényege és szabályozásának alakulása
- 3.2. Az összbüntetés a mai büntetőjogunkban
- 3.3. Az összbüntetésbe foglalás eljárásjogi kérdései

4. JEGYZETEK

1. Általános kérdések

1.1. Fogalmi kérdések

[1] A halmazati büntetés több bűncselekmény miatt egy ítélettel kiszabott büntetés. Ezzel szemben az összbüntetés több ítélettel kiszabott büntetések utólagos egybefoglalását jelenti.

[2] A hosszú történelmi fejlődés eredményeként kikristályosodott mai fogalmaink szerinti halmazati és összbüntetésre vonatkozó sajátos szabályok megalkotásának igénye annak a római jogászok által következetesen képviselt álláspontnak a gyakorlati visszásságaira vezethető vissza, amely szerint a több bűncselekményt is elkövető tettetést valamennyi tetteért külön-külön büntetéssel kellett sújtani, ha korábban még egyikért sem büntették meg („*quot delicta tot poenae*” elve). Ennek az elvnek a következetes alkalmazása azonban a büntetések olyan halmozódását (kumulációját) eredményezte, amelynek következtében a kiszabott büntetések egy része gyakorlatilag végrehajthatatlanná válhatott.^[1]

[3] Az akár egy, akár több büntetőeljárásban külön-külön kiszabott büntetések kumulációjából következő esetleges végrehajthatatlanság problémája mellett később az a felismerés is teret nyert, hogy „több büntetés összevonása az elítéltet hátrányosabb helyzetbe hozza, mintha a büntetéseket részletekben hajtották volna végre”.^[2] Erre a problémára a mérsékelt kumuláció elve is csupán viszonylagos megoldást jelentett, miután „[a] mérsékelt kumuláció a büntetések halmozódását áthághatatlan felső határ megvonásával korlátozta”.^[3]

[4] Ezért a bizonytalan végrehajthatóság és az indokolatlanul szigorú ->büntetőjogi büntetések miatti méltánytalanság kiküszöbölésére alkalmas módszerként előbb az abszorpció („*poena maior absorbet minorem*”) elve nyert elfogadást. Ennek lényege szerint több bűncselekmény elkövetése miatti felelősségre vonás esetén a legsúlyosabb büntetési tételének keretei között kell kiszabni a büntetést, amely ezáltal mintegy elnyeli (abszorbeálja) az enyhébb megítélés alá eső cselekmények miatt kiszabott büntetéseket. Később azonban az is nyilvánvalóvá vált, hogy az abszorpció elvének következetes érvényesítése legalább olyan méltánytalan eredményre vezethet, mint a büntetések kumulációja, mivel „az abszorpció elvének az elfogadása esetében nem lehetne súlyosabban büntetni a számtalan bűncselekmény elkövetőjét, mint azt, aki csak egy büntetést, az előbb említett bűnelkövető legsúlyosabban büntetendő bűncselekményét követte el.”^[4]

[5] Ennek a nyilvánvaló ellentmondásnak a kiküszöbölése érdekében alakult ki és vált elfogadottá az aszperáció (súlyosbítás) elve. „Eszerint a bíróság bűnhalmazat esetén a halmazatban álló bűncselekmények közül a legsúlyosabb bűncselekmény büntetési tételének alapulvételével szabja ki a büntetést, de lehetősége van a legsúlyosabb bűncselekményre megállapított büntetési tétel felső határának az átlépésére.”^[5]

[6] A halmazati büntetés kiszabásának hatályos szabályozása az abszorpció és az aszperáció elvének olyan kombinációját jelenti, amely a büntetéskiszabás igazságosságának és méltányosságának kielégítésére egyaránt megfelelő mozgásteret biztosít a bíró számára a konkrét büntetés kiszabásakor. E vegyes rendszer kialakulása egy évszázadnyi jogfejlődés eredményének tekinthető.

1.2. A magyar szabályozás fejlődése

[7] Magyarországon „A bűnhalmazat” cím alatt először a *büntettekről és vétségekről szóló 1878. évi V. törvénycikk* (a magyar büntetőtörvénykönyv, I. Btk.) rendelkezett a halmazati és az összbüntetés kiszabásáról.

[8] Az I. Btk. általi szabályozás egyik sajátosságát az jelenti, hogy kizárólag az alaki halmazat (->bűncselekményi egység és halmazat) miatti szankció alkalmazását tekintette kifejezetten halmazati büntetésnek, amelynek esetében az abszorpció elvének megfelelően rendelkezett a büntetés kiszabásáról.^[6]

[9] Az anyagi halmazat (->bűncselekményi egység és halmazat) miatti büntetés kiszabását ugyanis

az I. Btk. összbüntetésnek tekintette,^[7] amelynek kiszabása esetében az aszperáció elvének érvényesítésével az alkalmazandó büntetési tételek taxatív meg határozott mértékben történő emelését is lehetővé tette.^[8]

[10] Az összbüntetés mai fogalmi meghatározásának azonban csak az I. Btk. azon rendelkezései felelnek meg, amelyek szerint a bűnhalmazatra vonatkozó szabályok akkor is alkalmazandók,

1. ha valaki külön ítéletek által több rendbeli szabadságvesztés-büntetésre ítéltetett,
2. ha az elítélt szabadságvesztés-büntetésének végrehajtása alatt, már jogerejű elítélése előtt elkövetett más büntetendő cselekmény miatt, határozott ideig tartó szabadságvesztés-büntetésre újól ag ítélik el.^[9]

[11] Az összbüntetésbe foglalás lehetőségének első esete tehát a mai fogalmaink szerinti nem kvázi, míg a második eset a kvázi halmazati összbüntetésnek felel meg.^[10] E két eset a későbbiekben kiegészült azzal, hogy a szabadságvesztés végrehajtása alatt elkövetett bűncselekmény miatt kiszabott ugyanilyen büntetés is összbüntetésbe foglalhatóvá vált.^[11]

[12] A halmazati és összbüntetés markáns fogalmi megkülönböztetésének folyamata a *Büntető Törvénykönyv Általános Részéről szóló 1950. évi II. törvény* (Btá.) elfogadásával kezdődött Magyarországon. A Btá. azonban még változatlanul az összbüntetés terminust használta az olyan elkövetővel szemben kiszabandó büntetésre, akinek egy vagy több cselekménye több bűncselekményt valósít meg, vagyis a halmazati büntetésre.^[12] Ugyanakkor a Btá. már külön rendelkezett a több jogerős ítélettel kiszabott és még végre nem hajtott határozott tartamú szabadságvesztések összbüntetésbe foglalásáról is.^[13]

[13] A két jogintézmény közötti lényegi különbséget adekvátan tükröző terminológiai letisztulás folyamata a *Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről szóló 1961. évi V. törvény* (II. Btk.) elfogadásával fejeződött be azáltal, hogy a bűnhalmazat esetére kifejezetten halmazati büntetés kiszabását írta elő a törvény,^[14] s már csak a több ítélettel kiszabott büntetések összbüntetésbe foglalását nevesítette ilyenként.^[15]

1.3. Fogalmi elhatárolás

[14] A két jogintézmény mibenlétének lényegi különbözősége az időközben elfogadott újabb büntető törvénykönyveink rendelkezéseiben már nyilvánvaló módon tükröződik.

[15] Mindazonáltal az immár tradicionálisnak tekinthető szabályozás azon sajátosságára is fel kell hívunk a figyelmet, hogy mindkét jogintézmény szabályozását a büntető törvénykönyveknek a büntetés kiszabására vonatkozó fejezeteiben találjuk, noha az összbüntetés esetében nyilvánvalóan nem büntetés kiszabásról van szó a továbbiakból kitűnően.

[16] Ezért álláspontunk szerint szerencsésebb jogtechnikai megoldás lenne az összbüntetésre vonatkozó joganyagnak a büntetés kiszabására vonatkozó rendelkezéseket követő önálló fejezeten belüli elhelyezése, amely megoldás egyébként logikailag is illeszkedne az általános részi rendelkezések hagyományosan kialakult szabályozási struktúrájához, amennyiben elfogadjuk azt, hogy „az összbüntetés büntető anyagi jogi kategória”^[16] és nem pusztán büntetés-végrehajtási kérdés.

[17] „[Természetesen a] tradícióknak a jogrendszer alakításában is meg van a maguk jelentősége, sőt éppen ezen a téren kellene a legnagyobb megbecsüléssel ápolnunk azokat mint a kiegyensúlyozott nemzeti jogfejlődés nélkülözhetetlen biztosítékait.”^[17] Ebből azonban álláspontunk szerint nem következik, hogy ne léphetnénk túl a mára meghaladottá vált jogi megoldásokon, aminek egyik eklatáns példáját éppen az e szócikkben tárgyalt jogintézmények szabályozásának kodifikációs technikájában végbement változás jelenti.

[18] Praktikusan a jogirodalomban is rendszerint együtt tárgyalt két jogintézmény közötti szignifikáns különbséget ugyanis éppen az jelenti, hogy a halmazati büntetés kiszabása klasszikus büntetés-kiszabási kérdést jelent, „ezzel szemben az összbüntetés pusztán jogtechnikai eljárás, amelyet méltányossági szempontok miatt iktatott a [IV.] Btk.-ba [a jelenleg is hatályos, *a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvénybe*] a törvényhozó”.[18]

[19] A két jogintézmény különbözőségét szemlélteti a „három csapás”^[19] néven elhíresült halmazati büntetés-kiszabási szabály visszaható hatályú megsemmisítését elrendelő alkotmánybírói határozat indokolásának azon megállapítása is, hogy:

„Ha [...] a három személy elleni erőszakos bűncselekmény elbírálásra egy eljárásban kerül sor, akkor a büntetést a szigorúbb halmazati büntetés-kiszabásai rendelkezések szerint kell meghatározni. Ha azonban ugyanezen három bűncselekmény elbírálása nem egy eljárásban történik, és az elkövető valamennyi bűncselekményt a legkorábbi elsőfokú ítélet kihirdetését megelőzően követte el, akkor a büntetést a Btk. által a Különös Részben meghatározott tételkeretek között kell kiszabni az összbüntetésre vonatkozó rendelkezések szerint, amely eltérő büntetés-kiszabást fog eredményezni.”^[20]

2. A halmazati büntetés

2.1. A halmazati büntetés lényege és kiszabásának feltételei

[20] A halmazati büntetés kérdése fogalmilag a ->bűncselekményi egység és halmazat, vagyis az egység-többség problematikájára vezethető vissza, amivel kapcsolatban a büntető anyagi jog fejlődése során számos teória keletkezett a jogelméletben, valamint alakult ki az ítélkezési gyakorlatban. Ez annyiban érinti e szócikket, hogy a nemegyszer nehezen eldönthető kérdést jelentő „bűnhalmazat megállapítása vagy mellőzése nem büntetés-kiszabási, hanem jogi minősítési kérdés”.[21]

[21] Ezért ennek kérdését ehelyütt csupán annyiban szükséges érinteni, hogy a halmazati büntetés intézménye nyilvánvalóan csak a bűncselekményi többséggel összefüggésben értelmezhető, hiszen természetes vagy törvényi egység esetében szükségképpen egy büntetés kiszabására kerülhet sor, ami értelemszerűen arra az esetre is vonatkozik, amikor több büntetési nemet együttesen alkalmaz a bíróság.

[22] Azonban a bűncselekményi többség is csak abban az esetben eredményezheti halmazati büntetés kiszabását, amennyiben az annak alapját képező bűncselekmények elbírálására egy ->büntetőeljárás keretében kerül sor. Ebből következően összefüggésük lényege abban ragadható meg, hogy minden halmazati büntetés több bűncselekmény (többség) miatt kerül kiszabásra, de nem minden bűncselekményi többség esetében kerül sor halmazati büntetés kiszabására.

[23] A bűncselekményi többség ugyanis pusztán az anyagi jogi feltételét jelenti a halmazati büntetés kiszabásának. Ennek további büntető eljárásjogi (->büntető eljárásjog és büntetés-végrehajtási jog) feltételét képezi az is, hogy a bűncselekmények elbírálására egy eljárás keretében kerüljön sor.

[24] A halmazati büntetés tehát nem más, mint a „halmazat esetén kiszabandó büntetés”,^[22] kiszabásának lényegét pedig az jelenti, hogy „[b]űnhalmazat esetén egy büntetést kell kiszabni.”^[23]

2.2. A halmazati büntetés kiszabásának általános szabályai

[25] A halmazati büntetés kiszabása az elveit (->a büntetés-kiszabás elvei) és a célját tekintve semmiben nem tér el az általános büntetés-kiszabási szabályoktól. Az általános kérdések körében kifejtettek tekintettel azonban szükségképpen olyan sajátos szabályok is érvényesülnek, amelyeknek a természetes vagy törvényi egységként egy bűncselekménynek minősülő cselekmény

szankcionálásakor nem lehet relevanciája a büntetés mértékének meghatározása szempontjából.

[26] Ezek a speciális szabályok az 1961. évtől kezdődő jogfejlődés eredményeként változatlanul érvényesülnek a büntető törvénykönyveinkben.

[27] E szabályok közül természetesen a legfontosabb az, hogy a halmazatban álló bűncselekmények számától és a bűnhalmazat jellegétől függetlenül egy büntetést kell kiszabni. Az 1961 előtti szabályozással ellentétben a halmazati büntetés kiszabhatósága szempontjából nincs jelentősége annak, hogy az azonos eljárásban elbírálásra kerülő bűncselekmények alaki vagy anyagi halmazatnak minősülnek-e.

[28] Ez megfelel annak a több mint egy évszázados felismerésnek, hogy:

A halmazat két alakzatának különböző elvek szerinti megkülönböztetése [...] nem igazolt, sőt jogosulatlan s a többség összes eseteiben egyenlő büntetési rendszer alkalmazása oly kívánalom, mely nemcsak az elméleti, de a gyakorlati jogászok körében is mind nagyobb teret hódít.^[24]

[29] Ennek megfelelően a halmazati büntetés kiszabásakor ma már kizárólag a halmazatban álló bűncselekményekre a büntető törvénykönyv különös részében előírt büntetési nemnek van absztrakt büntetékiszabási jelentősége.

[30] A halmazati büntetés kiszabásának általános szabálya ugyanis az abszorpció elvének elfogadását tükrözi, hiszen: „A halmazati büntetést a bűnhalmazatban lévő bűncselekményekre megállapított büntetési nemek, illetve büntetési tételek közül a legsúlyosabbnak az alapulvételével kell kiszabni.”^[25]

[31] Fő szabály szerint tehát a legsúlyosabb szankcióval fenyegetett bűncselekményre vonatkozó különös részi büntetési tétel abszorbeálja az enyhébb megítélésű deliktumok miatt kiszabható büntetéseket, és pedig elvileg ezek számától és büntetési tételétől függetlenül. Ez azonban természetesen nem a bűnhalmazatban levő bűncselekmények jogalkotó általi megítélésének figyelmen kívül hagyhatóságát jelenti a konkrét halmazati büntetés kiszabásánál, hanem pusztán az adott ügyben kiszabható büntetés kereteit határozza meg a bíró számára.

[32] Ehhez képest dogmatikailag kivételes szabálynak tekintendő az asperáció elvének megfelelő azon rendelkezés, amelynek lényege szerint legalább két határozott ideig tartó szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény miatti halmazati büntetés kiszabása esetén a büntetési tétel a felével emelkedik, de az egyes bűncselekményekre előírt büntetési tételek felső határának együttes tartamát nem érheti el.^[26] Az ítélkezési gyakorlatban azonban ez a kivételes rendelkezés tulajdonképpen szükségszerűen „fő szabályként” érvényesül a IV. Btk. szabadságvesztés-centrikus szankciórendszere következtében.^[27] Ilyen összefüggésben tekinthetjük helytállónak a IV. Btk. miniszteri indokolásának azt a dogmatikailag egyébként téves megállapítását, hogy: „A halmazati büntetés kiszabására a magyar büntetőjog 1961 óta az asperáció elvét érvényesíti.”^[28] A II. és az azóta elfogadott Btk.-k ugyanis szintén az abszorpció elvének megfelelő általános szabály alkalmazását írták elő a halmazati büntetés kiszabására.^[29]

[33] Ez a körülmény a tételkeret emelésére vonatkozó rendelkezés gyakorlati jelentőségére is rávilágít, hiszen az ítélkezési tevékenységük során a bírónak többnyire ennek figyelembevételével kell a halmazati büntetést kiszabni.

[34] A felemelt büntetési tétel mértékének megállapítása azonban természetesen nem jelent(hetne) problémát. A kumuláció kizárására vonatkozó rendelkezés értelmezését illetően viszont a jogelméletben és a gyakorlati jogalkalmazásban is kétféle állásponttal találkozhatunk.

[35] Az általánosan elfogadottnak tekinthető értelmezés a halmazati büntetés felső határát a büntetési tételek felső határának együttes tartamánál egy nappal rövidebb időtartamban tekinti

megállapíthatóknak.^[30] E számítási módnak több évtizedes tradíciói vannak a bírói gyakorlatban, hiszen: „Az összbüntetés felső határát illetően a törvény akként rendelkezik, hogy annak – akár egy nappal – kevesebbnek kell lennie, mint a korábban kiszabott büntetések együttes tartama.”^[31] Ennek azonban pusztán az a magyarázata, hogy a II. Btk. a határozott idejű szabadságvesztés legrövidebb tartamát harminc napban^[32] határozta meg, vagyis *a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény*, a III. Btk. hatályba lépéséig a szabadságvesztés büntetés legkisebb matematikai egységét a nap jelentette.^[33]

[36] Ezért téves meglátásunk szerint az előbbieken hivatkozott álláspont, mert 1979. július 1. napja óta, így jelenleg is – az elzárás büntetéstől eltérően – a szabadságvesztés legkisebb matematikai egységét a hónap jelenti.^[34] Ebből következően azzal az állásponttal értünk egyet, amely szerint a halmazati büntetés felső határa a halmazatban levő bűncselekményekre előírt büntetési tételek felső határának összegénél egy hónappal rövidebb tartamban állapítandó meg.^[35]

[37] Az eltérő számítási módoknak pedig a büntetés mértékének meghatározásánál irányadó középérték értékének meghatározása szempontjából nem elhanyagolható jelentősége van, különösen a rövidebb tartamú szabadságvesztések kiszabása esetén.

[38] Természetes azonban, hogy a halmazati büntetés maximális mértéke nem haladhatja meg a határozott ideig tartó szabadságvesztésnek a büntető törvénykönyvben meghatározott leghosszabb tartamát, ami jelenleg huszonöt évet jelent.^[36] A halmazatban levő bűncselekményekre előírt büntetési tételek felső határának ezt meghaladó együttes tartama esetén viszont a kumuláció tilalmának szabálya értelemszerűen érvényét veszti. Ezt ugyanis a határozott ideig tartó szabadságvesztés generális maximumára vonatkozó rendelkezés felülírja azáltal, hogy szükségszerűen kedvezőbb helyzetbe hozza a bűncselekmények elkövetőjét annál, mintha az aszperáció elvének töretlen alkalmazásával kerülne sor vele szemben a halmazati büntetés kiszabására, amiből következően a büntetések kumulációjáról ilyen esetben eleve nem beszélhetünk.

[39] Ennek az egyébként vitathatatlan érvényű szabálynak a jelentőségét napjainkban még inkább növeli az a körülmény, hogy a hatályos szabályozás szerint a halmazati büntetés kiszabásakor a különös részi büntetési tételnek az elkövető személyéhez kapcsolódó okból már eleve felemelt mértékéből kiindulva kell a halmazati büntetést kiszabni az erre vonatkozó szabály szerint. Ilyenkor a bűnhalmazatban levő bűncselekmények büntetési tételét előbb a különös, többszörös és az erőszakos többszörös visszaesőkre, valamint a bünszervezetben történő elkövetésre vonatkozó rendelkezések szerint fel kell emelni, majd az ily módon megállapított legmagasabb büntetési tételt kell a felével tovább emelni a halmazati büntetés kiszabására vonatkozó szabályozás szerint.^[37]

[40] E szabályozás jogalkotói logikájának helyessége látszólag vitathatatlan, hiszen ezzel biztosítható az igazságos bünteteskiszabás azáltal, hogy a magasabb fokú személyi társadalomra veszélyességű elkövetővel szemben ez a körülmény bűnhalmazat esetén a kiszabható büntetési tétel mértékében is tükröződjön. Ugyanakkor azt is meg kell jegyeznünk, hogy kétszeres emelés esetén a középértékes bünteteskiszabási szabály következetes alkalmazásával kiszabható szabadságvesztés tartama a tettarányos büntetés elvének érvényesülését is kérdésessé teheti. Ez lehet a nyilvánvaló magyarázata annak, hogy az ítélkezési gyakorlatban „a középértéktől való leglényegesebb eltérések a felemelt büntetési tételkeret esetében mutatkoznak”.^[38] Ez egyszerismind igazolja azt a teóriát, hogy : „A szigor általános eszkálódása a valóban indokolt szigor devalválódásához vezethet.”^[39]

[41] A különös részi büntetési tétel kétszeres emelését előíró rendelkezés értelmezésekor az nem kétséges, hogy a különös, a többszörös és az erőszakos többszörös visszaesőkre vonatkozó rendelkezések alkalmazásakor ezek közül csak az egyik vehető figyelembe a *->ne bis idem* elvéből következően a büntetés kiszabásakor. Az viszont kérdéses lehet, hogy milyen büntetési tétel alapulvételével kell a különös, többszörös vagy erőszakos többszörös visszaesőként szabadságvesztéssel büntetendő ugyanazon szándékos bűncselekményt bünszervezetben elkövető

szabadságvesztés büntetését kiszabni. Ennek felvetését az is indokolja, hogy ismert olyan álláspont, amely szerint „a súlyosabb bünszervezeti következmények alkalmazhatóságát megszorítás nélkül (tehát minden) »szándékos bűncselekmény« bünszervezetben történő elkövetése esetén előírták”.^[40]

[42] Ezért ebben az esetben is megállapíthatjuk, hogy a büntetési tétel emelését előíró rendelkezések helyes alkalmazása „nem lehetséges azok értelmezése nélkül”.^[41] A szándékos bűncselekmények speciális visszaesőként és egyszersmind bünszervezetben történő elkövetése esetén a halmazati büntetés kiszabásánál irányadó felső határ meghatározásának kérdése azonban egyértelműen eldönthető a következő szempontok figyelembevételével.

[43] A büntetés kiszabásra vonatkozó általános részi rendelkezések minden esetben a különös részben meghatározott büntetési tételek emelését írják elő. Az egyedüli kivétel ez alól a halmazati büntetés kiszabásánál irányadó kétszeres emelésre vonatkozó rendelkezés.^[42] Ezért a különös részi büntetési tételek további – háromszoros – emelésére még abban az esetben sem kerülhet sor, ha az erőszakos többszörös visszaeső a terhére megállapított bűncselekményeket bünszervezetben követi el, ami a szankciórendszer jogalkotói logikájából következően teleologikus értelmezéssel is levezethető, mivel a büntetési tétel emelésének előírása minden esetben az elkövető fokozott „szubjektív [...] társadalomra veszélyességét”^[43] értékeli. A halmazati büntetés kiszabásának ilyen eseteiben tehát abból kell kiindulnunk, miszerint a jogalkotó célja az volt, hogy „a többszörös és az erőszakos többszörös visszaesőkre, a bünszervezetben történő elkövetésre és a halmazati büntetés kiszabására vonatkozó rendelkezések alkalmazásának sorrendjét egyértelműbbé tegye”.^[44]

[44] Ezért a halmazati büntetés kiszabásának alapját képező büntetési tételként az általános büntetőjogi elveknek megfelelően az elkövető számára leghátrányosabb, vagyis a legnagyobb mérvű emelést eredményező körülményt, illetőleg a bünszervezetben szándékos bűncselekményt erőszakos többszörös visszaesőként elkövető esetében a legsúlyosabb büntetési tétel felső határának a kétszeresét kell irányadónak tekinteni. Ez az értelmezés felel meg annak a követelménynek, hogy

az ítéletnek elsősorban jogszerűnek kell lennie, vagyis meg kell felelnie a tárgyat képező ügy elbírálása szempontjából irányadó anyagi és eljárási jogszabályoknak, miután a bíró döntésének elfogadhatósága elsősorban ezen keresztül ellenőrizhető, amióta az ítélkezés formalizált szabályok által meghatározott intézményesült tevékenységgé vált.^[45]

[45] A halmazati büntetés kiszabásának általános szabályai közé tartozik még az is, hogy a mellékbüntetés halmazati büntetés esetében sem haladhatja meg a törvényben meghatározott legmagasabb mértéket, valamint tartamot.^[46] Ez a szabály büntető törvénykönyveink tradicionális, ámbar álláspontunk szerint ma már szükségtelen rendelkezései közé sorolható.

[46] A halmazati büntetés esetében kiszabható mellékbüntetésre vonatkozó külön szabály előírása ugyanis az I. Btk. azon rendelkezésére vezethető vissza, amely szerint a „törvénynek a hivatalvesztésre, a kiutasításra, s az elkobzásra vonatkozó rendeletei az 57. §. korlátai között alkalmazandók még akkor is, ha azok a törvény különös részében az elkövetett cselekménynek habár csak egyikére vannak is megállapítva”.^[47] E külön szabály előírásának azonban a nyilvánvaló indoka az volt, hogy e mellékbüntetések konkrét alkalmazhatóságát vagy kötelező alkalmazását a különös részi bűncselekményi tényállások tartalmazták, így a jogalkotó okkal tarthatta szükségesnek a bírók ilyen irányú eligazítását. Erre viszont ma már nem lenne szükség abból következően, hogy speciális rendelkezés hiányában értelemszerűen mindig az általános szabályokat kell alkalmazni, amiből következően a törvény „hallgatása” esetén a szóban forgó külön rendelkezés beiktatásának szükségessége nehezen lenne megindokolható. A szóban forgó rendelkezés tehát

álláspontunk szerint éppoly felesleges, mint annak meghatározása, hogy „ugyanazon mellékbüntetés csak egyszeresen szabható ki. Ennek a törvényben való külön kiemelése [...] szükségtelen, mert önként értendő”.^[48]

[47] Emellett a legmagasabb mértékre és tartamra vonatkozó distinkció alkalmazását külön is feleslegesnek tartjuk, miután a hatályos büntető törvénykönyv egyetlen mellékbüntetésként a közügyektől eltiltást ismeri, amelynek a tartamát határozza meg.

[48] Mindezt az is alátámasztja, hogy a szabadságvesztésen kívül a hatályos szabályozás semmilyen más büntetési nem tekintetében sem tartalmaz a halmazati büntetésként történő kiszabására külön rendelkezést, amiből okszerűen következik, hogy ilyen esetben a bírónak az adott büntetési nemre vonatkozó törvényi keretek között kell a halmazati büntetést kiszabnia. A bűnhalmazat az adott törvényi keretek között büntetéskiszabási tényezőként, jelesül súlyosbító körülményként értékelhető, a kiszabásra kerülő büntetés nemétől, illetőleg a halmazatban levő bűncselekmények számától függően.

[49] Annak sincs azonban akadálya, hogy a bíróság bűnhalmazat esetén is intézkedést (próbára bocsátást vagy megrovást) alkalmazzon büntetés kiszabása helyett, amennyiben a halmazatban álló bűncselekmények büntetési tétele lehetővé teszi az elkövető próbára bocsátását. Ilyen esetben viszont értelemszerűen nem beszélhetünk halmazati büntetésről, ugyanakkor a terminológiai zavar elkerülése érdekében az alkalmazott szankció „egységes intézkedésként”^[49] történő megjelölését is mellőzendőnek tartjuk. Ehelyett álláspontunk szerint praktikusán a halmazati intézkedés megjelölés használata javasolható, miután a bűnhalmazat miatti szankcionálás kifejezésre juttatásának nem csupán szimbolikus jelentősége van, hanem ez teszi egyértelművé a halmazatban levő valamennyi bűncselekményért való együttes felelősségre vonás tényét.

2.3. A halmazati büntetés kiszabásának speciális szabályai

[50] A büntetőjogi szankciórendszer szabályozásának sajátosságából következően halmazati büntetés kiszabása esetében is előfordulnak olyan kivételes esetek, amelyeknek a kezelése speciális rendelkezések beiktatását kívánja meg a jogalkotótól. Ebben a körben ez két kivételes eset eltérő szabályozását jelenti.

[51] Az egyik esetet a tárgyalásról való lemondás jelentette 2018. július 1-ig. Ebben az esetben a büntetőeljárás lefolytatását a tárgyalásról lemondásával meggyorsító és egyszerűbbé tevő konstruktív elkövetői magatartást a jogalkotó azzal is honorálta, hogy a halmazati büntetés kiszabásánál az úgynevezett enyhítő szakasz^[50] által lehetővé tett legenyhébb büntetési mérték, illetőleg büntetési nem alsó határának figyelembevételével a legsúlyosabbnak az alapulvétele mellett történő büntetéskiszabást írta elő, ami jelentős kedvezményt jelenthetett az elkövető számára.

[52] Ugyanakkor: „Az együttműködő terhelttel szemben más logikát alkalmaz a Btk., ugyanis a 83. § (2) bekezdése szerint ilyenkor a szabadságvesztés mértékének maximális felső határát határozza meg.”^[51]

[53] Ez a jogalkotói szemlélet abban az esetben is érvényesült, ha a bűnhalmazatban levő bűncselekmények közül legalább kettőre határozott ideig tartó szabadságvesztés kiszabását írta elő a törvény, miután ilyenkor a mérsékelt büntetési tételek alapján kiszabható legsúlyosabb büntetési tétel felső határa is csak a legmagasabb büntetés középértékével emelkedett, s nem érhetette el az egyes bűncselekmények miatt kiszabható csökkentett mértékű büntetések együttes tartamát.^[52]

[54] A hatályos Btk. az egyezség esetén történő büntetéskiszabásra vonatkozóan tartalmaz olyan speciális rendelkezést, amely szerint az egyezség jóváhagyása esetén a büntetés kiszabásakor a büntetés enyhítését szabályozó 82. § (2) bekezdésében meghatározott enyhébb büntetési tételek alsó határát kell alapul venni.^[53] Az ügyészséggel, illetve a nyomozó hatósággal jelentős mértékben

együttműködő és a bíróság által jóváhagyott egyezséget kötő terhelt esetében pedig a büntetést a 82. § (2) bekezdésének soron következő pontja alapján is ki lehet szabni, vagyis kétszeres leszállásra is lehetősége van a bíróságnak.^[54]

[55] A másik esetet a fiatalkorú elkövetővel (->a **fiatalkorúak büntetőjoga**) szembeni halmazati büntetés kiszabásának speciális szabályozása jelenti. Ennek specialitása azonban pusztán abban nyilvánul meg, hogy a jogalkotó a fiatalkorú elkövetők életkorától és az általuk elkövetett bűncselekmények miatt kiszabható büntetés súlyosságától függően a különös részi büntetési tételeknél rövidebb maximumok előírásához igazodóan a velük szemben kiszabható halmazati büntetés felső határát is rövidebb tartamokban határozta meg, mint a felnőttkorúak esetében.

2.4. A halmazati büntetés eljárásjogi kérdései

[56] Büntető eljárásjogunk a bűncselekmény több személy általi elkövetése – vagyis az úgynevezett tárgyi összefüggés fennállása – esetén hagyományosan^[55] az elkövetők ugyanazon eljárásban történő felelősségre vonását írta elő fő szabályként, ami a bűnpártolóra és az orgazdára is kiterjedt.^[56] A kategorikus előírással szakító hatályos szabályozás ennél differenciáltabb rendelkezése szerint viszont a nyomozás során a nyomozó hatóság és az ügyészség, vádemelés után pedig a bíróság egyesítheti az eljárás azonos szakaszában folyamatban levő ügyeket, ha azok együttes elbírálása – különösen az eljárás tárgyára vagy a büntetőeljárásban résztvevő személyekre tekintettel – célszerű.^[57]

[57] Az egyesítés lehetővé tétele megfelel a halmazati büntetés kialakulása kapcsán kifejtett megfontolásoknak, így e rendelkezés és ennek következetes gyakorlati alkalmazása alapvetően anyagi jogi szempontból is kívánatos lenne, sőt maradéktalan érvényesülése az elkövetővel szemben párhuzamosan folyamatban levő valamennyi büntetőügy egyesítését is megkívánná. Az ítélezési gyakorlatban pedig arra is található példa, hogy az elítélt a párhuzamosan folyó büntetőügyei egyesítésének elmaradása miatt nyújtott be felülvizsgálati indítványt, amire tekintettel a kiszabott büntetését eltúlzottnak találta.^[58]

[58] Nem új keletű felismerés azonban, hogy

a kellő mértékén túlmenő egyesítés szerfölött megnehezíti az ügyek egységes áttekintését, tehát annak elbírálását is [...], ezenfelül súlyosabbá teszi a vádlottnak és a védelemnek a helyzetét: elhúzza a vizsgálati fogságot, hosszabbítja az eljárás lefolytatását stb. Ennélfogva a gyakorlati szükség követelményeit az indítványozó kir. ügyészségnek és az egyesítést elrendelő bíróságnak helyes tapintata és megfelelő gyakorlati érzéke fogja csak adott esetben kielégíthetni.^[59]

[59] Napjainkban viszont éppen ennek hiánya tapasztalható, hiszen gyakran kerül sor nagyszámú, nemegyszer több száz vádlott elleni vádemelésre az ügyészség részéről.

Az ilyen ügyek tárgyalásának alapos előkészítése rendkívüli munka- és időráfordítást igényel, a tárgyi feltételek megteremtése körülményes, egy több száz főt érintő ügyben a koncentrált bizonyítás ésszerű időn belüli lefolytatása a mostani megjelenési fegyelem mellett gyakorlatilag kivitelezhetetlen, és mindennek következtében az ilyen ügyekben néha évekig elhúzódó bizonyítás anyaga is szinte átláthatatlanná válhat.^[60]

[60] Ezért jelentősen javíthatná az ítélezés hatékonyságát az ilyen „*monstre ügyek*” elkülönítése, valamint a személyi összefüggés miatti egyesítések mellőzése, miután az egy eljárás keretében

történő elbírálás tárgyi összefüggés fennállása esetén sem áttörhetetlen szabály, személyi összefüggés esetében pedig csupán lehetőség. „Sem a Btk., sem a [korábbi] Be. nem tartalmaz olyan objektív feltétel- vagy szempontrendszert, amely meghatározná vagy iránymutatást jelentene arra vonatkozóan, hogy mikor célszerű az eljárások egyesítése.”^[61] Ebben a 2018. július 1-én hatályba lépett Be. annyiban hozott érdemleges változást, hogy az egyesítés vagy elkülönítés kérdésében való döntés irányadó szempontjaként a korábbi szabályozáshoz képest nagyobb hangsúlyt kapott annak célszerűsége.^[62] A különböző eljárásokban történő felelősségre vonásból származó méltánytalan hátrány pedig a külön ítéletekkel kiszabott büntetések összbüntetésbe foglalásával orvosolható.

3. Az összbüntetés

3.1. Az összbüntetés lényege és szabályozásának alakulása

[61] A halmazati büntetéssel ellentétben az összbüntetés esetében már nem a bűncselekmények, hanem az ítéletek „halmazatáról” van szó. A jogintézmény lényege tehát általános érvénnyel abban foglalható össze, hogy az elkövetővel (elítélttel) szemben több jogerős ítélettel kiszabott és még végre nem hajtott büntetések meghatározott szabályok szerinti egybefoglalásával utólag egy büntetés megállapítására kerül sor, amelynek tartama kevesebb az összbüntetésbe foglalt büntetések számtani összegénél. „Az összbüntetés a [III.] Btk. rendszerében nem új elítéltetés, hanem az elítélt számára biztosított kedvezmény.”^[63] Összbüntetésbe foglaláskor tehát „csak a büntetések leszállításáról s az ekként elérendő összbüntetés megállapításáról van szó, a mi inkább számtani, mint jogi művelet”.^[64]

[62] „Az »összbüntetés« fogalom valamennyi korábbi büntetőtörvénykönyvünkben szerepelt már.”^[65] A jogintézmény fogalmának bűnhalmazat cím alatti első megjelenésekor az I. Btk. mai terminológiának megfelelő összbüntetésre vonatkozó rendelkezési azonban még nem tulajdonítottak jelentőséget annak a körülménynek, hogy az összbüntetésbe foglalandó büntetések jogerős kiszabására, illetőleg az elítélések alapját képező bűncselekmények elkövetésére mikor került sor.^[66]

[63] A Btk. tett különbséget először az úgynevezett kvázi halmazati és a nem kvázi halmazati összbüntetés között annak előírásával, hogy:

Az összbüntetés nem érheti el a jogerősen kiszabott büntetések együttes tartamát és nem haladhatja meg sem a húsz évet, sem a legsúlyosabb cselekményre a törvényben megállapított büntetés másfélszeres tartamát; az utóbbi korlátozás azonban csak arra az esetre vonatkozik, ha az elkövető mindegyik cselekményt előbb követte el, mint bármelyikért jogerősen elítélték.^[67]

[64] Ez a különbségtétel még pregnánsabban jelent meg a II. Btk. összbüntetésre vonatkozó szabályozásában, amely az összbüntetés tartamának megállapítására vonatkozó külön rendelkezéseivel még nyilvánvalóbbá tette, hogy az összbüntetés két eltérő megítélés alá eső válfajáról van szó. Megkülönböztetésük alapját az összbüntetésbe foglalással elérni kívánt jogalkotói cél különbözősége jelentette, amiben a III. Btk. elfogadása sem hozott változást.

[65] A nem kvázi halmazati összbüntetés esetében „[a]z összbüntetésbe foglalás alap gondolata az a megfontolás, hogy több büntetés folyamatos végrehajtása az elítélt számára olyan fokozott hátrányt jelent, amelyet a büntetés tartamának csökkentésével kell ellensúlyozni”.^[68]

[66] A kvázi halmazati összbüntetés esetében viszont „az összbüntetésbe foglalás célja, hogy az elkövetőt utólag olyan helyzetbe hozza, mintha a bűncselekményeket egy eljárásban bírálták volna el és halmazati büntetést szabtak volna ki”.^[69]

[67] A bírói gyakorlatban azonban a kvázi halmazati összbüntetés további megkülönböztetését eredményezte az a körülmény, hogy a korábbi büntető törvénykönyveink az elkövetővel szemben kiszabott büntetések összbüntetésbe foglalásának feltételeként az azok alapját képező bűncselekményeknek a legkorábban hozott ítélet jogerőre emelkedése előtti elkövetését írták elő. Ez ugyanis azt jelentette, hogy a korábbi elsőfokú ítélet meghozatala és annak jogerőre emelkedése közötti időben elkövetett bűncselekmény(ek) miatt utóbb kiszabott büntetéseket is összbüntetésbe kellett foglalni. Ez jelentette a korábbi büntetőtörvénykönyveink összbüntetésre vonatkozó szabályozásának egyik alapvető ellentmondását, mert „nyilvánvaló, hogy halmazati büntetés nem szabható ki olyan bűncselekményre, amelyet az elsőfokú nem jogerős ítélet meghozatala után követnek el”.^[70]

[68] Az összbüntetés 1999. március 1-ig hatályos^[71] korábbi szabályozásának másik neuralgikus pontját pedig a nem kvázi halmazati összbüntetés eszméjéhez való ragaszkodás jelentette, ami humanitárius szempontokkal sem indokolható, mert aki a jogerősen kiszabott végrehajtandó szabadságvesztésre ítélese után „ennek ellenére követ el újabb szándékos bűncselekményt, az nem méltó arra, hogy a szabadságvesztését – a folyamatos töltésből eredő hátrányok kiküszöbölése címén – bármilyen csekély mértékben is csökkentésük”.^[72]

[69] Ezek az anomáliák azonban az időközbeni jogszabályváltozásoknak köszönhetően mára éppúgy jogtörténeti kuriózumokká váltak, mint a korábbi büntető törvénykönyveink azon rendelkezései, amelyek a javító-nevelő, majd – ennek bevezetése után – a szigorított javító-nevelő munka és a szabadságvesztés büntetések, valamint a felfüggesztett szabadságvesztés büntetések összbüntetésbe foglalását is előírták.

[70] Ezért a ma már következetes szabályozásra tekintettel a bírók többségének véleményével ellentétben álláspontunk szerint is „van helye az összbüntetésnek a hatályos magyar jogban”.^[73] Kérdéses csupán az lehet, hogy a jogintézményt a büntető törvénykönyvben vagy pedig a **büntetés-végrehajtási törvényben** kell-e szabályozni, miután „a jogerős elítélés(ek) utáni, a végrehajtás idejére eső eljárás [...] keretében kerül sor az összbüntetés megállapítására”.^[74]

3.2. Az összbüntetés a mai büntetőjogunkban

[71] Büntetőjogunk hatályos szabályai szerint a jogerősen kiszabott határozott ideig tartó végrehajtandó szabadságvesztés büntetéseket – a törvényben meghatározottak szerint – abban az esetben kell összbüntetésbe foglalni, ha valamennyi bűncselekmény elkövetésére a legkorábbi elsőfokú ítélet kihirdetését megelőzően került sor.

[72] Mai büntetőjogunk tehát csak az egymással valóban kvázi halmazati viszonyban álló bűncselekmények miatt kiszabott szabadságvesztés büntetések összbüntetésbe foglalását teszi lehetővé, miután – a korábbi büntető törvénykönyveinkkel ellentétben – az összbüntetésbe foglalhatóság időbeli korlátját nem a legkorábban hozott ítélet jogerőre emelkedése, hanem a legkorábbi elsőfokú ítélet kihirdetése jelenti.

[73] Így ma már kizárólag olyan bűncselekmények miatt kiszabott büntetések összbüntetésbe foglalására kerülhet sor, amelyek esetében ténylegesen is fennállott az egy eljárás keretében történő elbírálás lehetősége. Ennek következtében megszűnt a korábban a kvázi halmazati összbüntetés határesetének tekintett büntetések összbüntetésbe foglalásának lehetősége. Az összbüntetés tehát tiszta profilú jogintézménnyé vált büntetőjogunkban.

[74] A nem minden országban ismert jogintézmény ilyen feltételek melletti megtartása pedig álláspontunk szerint változatlanul indokolt annak érdekében, hogy az **Alaptörvényünk** által deklarált törvény előtti egyenlőség^[75] maradéktalanul érvényesülhessen az egyébként objektíve egy eljárásban elbírálható bűncselekmények együttes elbírálásának bármilyen okból történő elmaradása esetén, ami „az elkövetők közötti igazságtalan, ekként nem kívánatos megkülönböztetést jelentene”.^[76] Az egyazon eljárásban történő felelősségre vonás viszont

nemegyszer ellentétben állna az igazságszolgáltatás hatékony működésének követelményével.

[75] Minderre figyelemmel álláspontunk szerint a hatályos szabályozással csupán annyiban lehet némi fenntartásunk, amennyiben egyrészt sürgősen tartjuk a „törvényben meghatározottak szerint”^[77] történő összbüntetésbe foglalásra vonatkozó utalását, mivel ez magától értetődik, annál is inkább, mert a vonatkozó joganyag további rendelkezései tételesen meghatározzák ennek szabályait, s a bírók a törvénynek alárendelve kötelesek eljárni.^[78]

[76] Ebből következően a másik kifogásunk a kötelező összbüntetésbe foglalás („összbüntetésbe kell foglalni”) előírása, mert erre az elkövető hozzájárulásának hiányában – a továbbiakból láthatóan – nem kerülhet sor.

Ebből következően nem pusztán a hatóság elhatározásától, hanem a terhelt aktív közreműködésétől is függ az, hogy mely büntetései kerülnek összbüntetésbe foglalásra és melyek azok, amelyek az összbüntetésbe foglalásból kimaradnak, illetve egy legfeljebb későbbi ítéletben, más büntetéssel kerülhetnek egybefoglalásra.^[79]

Ezért az elkövető hozzájárulása sokkal inkább anyagi, semmint eljárásjogi jelentőséggel bír a vele szemben kiszabott szabadságvesztések összbüntetésbe foglalhatósága szempontjából.

[77] Az egymással egyébként halmazati viszonyban álló bűncselekmények miatt kiszabott végrehajtandó szabadságvesztések összbüntetésbe foglalására is csak abban az esetben kerülhet azonban sor, ha ennek időpontjában a szóban forgó szabadságvesztés büntetéseket még nem hajtották végre, vagy pedig folyamatosan történik meg a végrehajtásuk.^[80] Ennek a megszorításnak a nyilvánvaló okát az képezi, hogy: „Ha az elítélt valamely szabadságvesztését már kitöltötte, nincs arra lehetőség, hogy a terheltet a bíróság olyan helyzetbe hozza, mintha az ügyeit egy eljárásban bírálták volna el.”^[81]

[78] Ebből következően e logikus és kategorikus rendelkezés helyes alkalmazása nem okozhatna problémát a gyakorlatban. Ennek ellenére az összbüntetésbe foglalás szabályainak gyakorlatában az elmúlt évtizedekben több vonatkozásban is felmerült a folyamatos végrehajtás (->a **büntetések végrehajtása**) tartalmának tisztázására irányuló jogértelmezés igénye, amelynek eredményei az időközbeni jogszabályváltozások ellenére ma is irányadóak.

[79] A joggyakorlatban felmerült egyik kérdés lényege abban foglalható össze, hogy a folyamatos végrehajtás értelmezhető-e a büntetések megszakítás nélküli letöltését is jelentő törvényi feltételként. Ennek megoldása szerint:

Folyamatos végrehajtás alatt nemcsak két vagy több szabadságvesztés megszakítás nélküli töltését kell érteni, hanem azokat az eseteket is: amikor másik büntetőügyben elrendelt őrizet, előzetes letartóztatás,^[82] avagy közérdekű munka, illetve pénzbüntetés helyébe lépő szabadságvesztés vagy elzárás épül be – megszakítás nélkül – két jogerősen kiszabott szabadságvesztés közé.^[83]

Ez az álláspont ma is elfogadott.^[84]

[80] Ennek azonban nézőpontunk szerint napjainkban már semmilyen gyakorlati jelentősége nincs, miután a folyamatos végrehajtás kérdésének a nem kvázi halmazati összbüntetésbe foglalás törvényi lehetőségének fennállásáig volt szerepe az összbüntetésbe foglalhatóság szempontjából, hiszen annak célját kifejezetten a több ítélettel kiszabott büntetések egyhuzamban történő letöltéséből származó hátrány kiküszöbölése jelentette. A hatályos szabályozás szerint viszont az összbüntetésbe foglalás egyedüli célja a halmazati büntetés kiszabásának elmaradásából fakadó

hátrány orvoslása, így irreleváns tényező az, hogy folyamatosan vagy megszakítással kerül sor az elkövetővel szemben kiszabott szabadságvesztések végrehajtására, amíg ez be nem fejeződik legalább az egyik büntetés esetében.

[81] Az idézett álláspont változatlan elfogadása legfeljebb azzal a jogalkotói következetlenséggel igazolható, hogy az összbüntetésbe foglalható szabadságvesztések körének szabályozásakor elmulasztotta levonni a nem kvázi halmazati összbüntetés megszüntetésének konzekvenciáját.

[82] Ezzel szemben némi korrekcióval ma is releváns az a jogegységi határozat, amely szerint:

Az összbüntetésbe foglalásnak nem törvényi feltétele a büntetések folyamatos végrehajtása. Ha a terheltet feltételes szabadság tartama alatt olyan cselekmény miatt ítélik végrehajtandó szabadságvesztésre, amelyet a korábbi ítélet jogerőre emelkedése előtt követett el, a büntetéseket összbüntetésbe kell foglalni arra tekintet nélkül, hogy az újabb büntetést fogamatban vették-e vagy sem.^[85]

[83] Ez persze nem új keletű felismerés, hiszen „az összbüntetésbe foglalásnak [...] az a törvényi előfeltétele, hogy csak még végre nem hajtott büntetések foglalhatók összbüntetésbe, akkor is fennáll, ha a terheltet a feltételes szabadságra bocsátás előtt elkövetett büntettségért a bíróság a feltételes szabadság ideje alatt végrehajtható [...] szabadságvesztésre ítéli; ez esetben ugyanis még egyik szabadságvesztés sem nyert végrehajtást”.^[86]

[84] A II. Btk. a felfüggesztett szabadságvesztés összbüntetésbe foglalását is előírta és az összbüntetésként megállapított szabadságvesztés végrehajtásának felfüggesztését is lehetővé tette abban az esetben, ha ennek a törvényi feltételei fennálltak és a bíróság valamennyi összbüntetésbe foglalt szabadságvesztés végrehajtását eredetileg is felfüggesztette. Ilyenkor a leghosszabb tartamú próbaidő volt irányadó.^[87]

[85] Az ezt megelőző és a későbbi büntető törvénykönyveink azonban erre nem adtak lehetőséget, aminek az elvi alapját az képezte, hogy ilyenkor a jogalkotó által elfogadott – teleologikus megközelítést tükröző – többségi álláspont szerint nem indokolt „a büntetések egyhuzamban való kitöltésével járó fokozott hátrány ellensúlyozása”.^[88] A kvázi halmazati összbüntetés egyeduralmukodóvá válása óta pedig ez magától értődik, mivel a törvényi feltételek fennállása esetén erre a felfüggesztett szabadságvesztések végrehajtásának utólagos elrendelése esetén is lehetőség van. Így a hatályos szabályozás szerint csak abban az esetben kerülhet sor az eredetileg felfüggesztett szabadságvesztés összbüntetésbe foglalására, ha utóbb a bíróság elrendeli annak végrehajtását, mivel ennél fogva a továbbiakban végrehajtandó szabadságvesztésnek kell tekinteni.^[89] A felfüggesztett szabadságvesztések összbüntetésbe foglalása ellen szóló és ebben a tekintetben ma is irányadónak tekinthető érveket az időközben nagyobb részben túlhaladottá vált [3/2002. számú büntető jogegységi határozat](#) indokolásában fejtette ki a Legfelsőbb Bíróság.

[86] A hatályos büntetőjogi szabályozás szerint nincs lehetőség a korábban már összbüntetésbe foglalt büntetés, valamint a pénzbüntetés és a közérdekű munka helyébe lépő szabadságvesztés összbüntetésbe foglalására sem.^[90]

[87] A pénzbüntetés helyébe lépő szabadságvesztés összbüntetésbe foglalását a Btá. ezzel ellentétes rendelkezésétől^[91] eltekintve a korábbi büntetőtörvénykönyveink is kizárták. E kizáró rendelkezések indokolása általában nem váltott ki különösebb érdeklődést, azonban a jogintézmény rövid bemutatásának teljességéhez hozzátartozik annak megemlítése, hogy „összbüntetésbe foglalásának csak akkor van helye, ha az elkövetőt több szabadságvesztésre [...] ítélték”.^[92] Ugyanez a helyzet a közérdekű munka büntetés helyébe lépő szabadságvesztésnél is. Ennek kapcsán azonban egy rövid megjegyzést megérdemel az is, hogy a korábbi büntető törvénykönyveink sem a javító-nevelő munka, illetőleg szigorított javító-nevelő munka helyébe lépő szabadságvesztések, hanem kifejezetten ezen büntetéseknek a szabadságvesztéssel történő

összbüntetésbe foglalását írták elő, ami a jogpolitikai megfontolás körébe tartozó kérdés.

[88] Ebbe a körbe tartozik az összbüntetés tartamának meghatározására vonatkozó szabályozás kérdése is, ami – különösen az elkövető számára – a jogintézmény gyakorlati alkalmazásának egyik legfontosabb kérdését jelenti. Ezen a téren az erről 1961 óta kifejezetten rendelkező büntető törvénykönyveink generális szabályozása lényegében változatlan abban, hogy kvázi halmazati összbüntetés esetén ennek tartamát úgy kell meghatározni, mintha halmazati büntetés kiszabására kerülne sor.^[93]

[89] Az összbüntetés konkrét mértékének meghatározására vonatkozó szabályozás viszont folyamatosan változott anélkül, hogy a korábbi büntető törvénykönyveink a kvázi halmazati összbüntetés tartamának meghatározásakor követendő módszert előírták volna a bíró számára, aminek a hiányát a bírói gyakorlatnak kellett pótolnia. Ezt a szabályozási űrt szüntette meg a IV. Btk. annak előírásával, hogy az összbüntetés tartamának „el kell érnie a legsúlyosabb büntetésnek és a rövidebb büntetés vagy büntetések egyharmad részének összegeként számított tartamot, de az nem haladhatja meg a büntetések együttes tartamát”.^[94]

[90] A IV. Btk. e rendelkezése mérföldkövet jelent büntetőjogunk fejlődése szempontjából, hiszen ez az első olyan büntető törvénykönyvünk, amely törvényi szinten szabályozza a összbüntetési tartam meghatározásának matematikai módszerét, aminek a kidolgozása korábban a bírói gyakorlatra hárult. Ez egyszersmind azt is jelenti, hogy ma már nem érvényes az a megállapítás, amely szerint az összbüntetés tartamának megállapítása

nem egyszerű jogtechnikai intézmény [...], mert a bíróságra az összbüntetésbe foglalás során is összetett értékelő tevékenység hárul. Pusztán arról van szó, hogy ez az értékelő tevékenység nem közvetlenül a bünteteskiszabási körülmények értékelésére vonatkozik [...], hanem az egyes ítéletekben kiszabott büntetéseknek az összbüntetésbe foglalás céljával való összefüggésére.^[95]

[91] Másrészt azt is tényszerűen megállapíthatjuk, hogy a IV. Btk. megalkotásakor az egyik legfontosabb elvárásként megfogalmazott „szigorúság”^[96] az összbüntetés tartamának meghatározására vonatkozó szabályozás terén is érvényesül. A korábbi bírói gyakorlat ugyanis a kvázi halmazati összbüntetés tartamának meghatározásánál az egy eljárásban történő elbírálás elmaradásának okától, valamint a több eljárásban elbírált bűncselekmények bizonyos sajátosságaitól függően az összbüntetés céljának eléréséhez a rövidebb tartamú szabadságvesztés teljes elenyészését vagy igen nagy mérvű, ennek akár a háromnegyedét meghaladó részéig is terjedhető csökkentését is lehetővé tette.^[97] Ezzel szemben a hatályos szabályozás szerint az elengedés mértéke nem haladhatja meg a rövidebb tartamú büntetés(ek) kétharmad részét.

[92] A kumuláció tilalma tehát ma már nem érvényesül, hiszen a IV. Btk.

a korábbi szabályozáshoz képest szigorúbb, mind az összbüntetés minimumának, mind a maximumának meghatározásakor. A maximumnál a »nem haladhatja meg« kitételből következően a felső határ megegyezhet a büntetések együttes tartamával, míg a korábbi szabályozás szerint nem érhetette el azt.^[98]

[93] Ez tizenkét hónapi büntetési tartamra vetítve praktikusán egy hónap eltérést jelent az elkövető hátrányára, ami egy egyszerű példán keresztül levezetve – amikor egy kétévi és három egyévi tartamú szabadságvesztés összbüntetésbe foglalására kerül sor – pedig azt jelenti, hogy a korábbi bírói gyakorlatnak megfelelő számítás eredményeként két év kilenc hónap,^[99] míg a hatályos szabályozás alkalmazása mellett legalább három év lesz az összbüntetés tartama. Az elkövetőnek tehát egy negyed évvel hosszabb tartamú összbüntetésre kell számítania ma, mint amennyire

korábban számíthatott. Továbbá megszűnt a többszörös összbüntetésbe foglalás lehetősége, vagyis a korábban már összbüntetésbe foglalt büntetések az újabb ítélettel kiszabott büntetéssel még abban az esetben sem foglalhatók összbüntetésbe, ha ennek egyébként fennállnának a törvényi feltételei.^[100] Az összbüntetés tartamának felső határa pedig a korábbi 20 évről 25 évre emelkedett.^[101]

[94] „[Azonban a] büntetési rendszer kialakításánál a törvényhozó szabadsága széles körben érvényesül”,^[102] így az összbüntetés tartamának meghatározására vonatkozó szabályozás alaptörvény-ellenességének kérdése fel sem merülhet. Az ellenkező álláspont szerint viszont „alkotmányosan nem igazolható, hogy az összbüntetés során kiszabható szabadságvesztés minimuma hosszabb legyen, mint a konkrétan kiszabott leghosszabb szabadságvesztés tartama”.^[103]

[95] Ugyanakkor az Alkotmánybíróság a *Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény hatálybalépéséhez kapcsolódó átmeneti rendelkezésekről és egyes törvények módosításáról szóló 2012. évi CCXXIII. törvény* (Btkám.) 3. §-át annak alaptörvény-ellenessége miatt megsemmisítette, mert álláspontja szerint az

a hatályba lépését megelőzően keletkezett tényekhez fűz új, a korábbi szabályozáshoz képest eltérő jogkövetkezményeket azáltal, hogy meghatározza az ebbe a körbe eső ítéletekben kiszabott szabadságvesztés büntetés tartamának a megállapítására irányuló szabályt.^[104]

A Btkám. megsemmisített 3. §-a szerint ugyanis: „Ha az összbüntetésbe foglalandó ítéletek közül legalább egy a Btk. hatálybalépését követően emelkedett jogerőre a Btk. 93-96. §-át kell alkalmazni.” Ezért az Alkotmánybíróság a Btkám. 3. §-át tartalmilag visszaható hatályúnak minősítette.^[105]

[96] Az alkotmánybírói döntés sajátosságát jelenti, hogy az indokolása szerint „az eljáró bíróságok a Btk. 2. § (1)-(2) bekezdései alapján hozhatnak döntést arról, hogy az adott összbüntetési eljárásban a régi Btk. vagy a Btk. összbüntetési szabályai tartalmazzak-e enyhébb rendelkezéseket az elkövetőre nézve [...]”.^[106]

[97] Az Alkotmánybíróság idézett indokolását azonban vitathatónak tartjuk, mivel az összbüntetésbe foglalás nem új büntetés kiszabását, hanem a már elbírált ügyekben kiszabott büntetések egybefoglalását jelenti, aminek a szempontjából a Btk. 2. §-ának nem lehet jelentőséget tulajdonítani, miután sem az elkövetőt, sem a bűncselekményt nem bíráljuk már el akkor, amikor az összbüntetés tartamát utólag megállapítjuk.

[98] „Másként fogalmazva az összbüntetés szükségessége legkorábban kizárólag abban az időpontban merül fel, amelyben jogerőre emelkedik a második (egyébként a feltételeknek megfelelő) jogerős ítélet.”^[107] Ebből következően „az összbüntetési szabályok legkorábban ettől az időponttól alkalmazhatók”.^[108]

[99] Az összbüntetésbe foglalás további – járulékos – kérdéseinek szabályozása 1978 óta lényegileg változatlan. Így a különböző fokozatban végrehajtandó szabadságvesztések összbüntetésbe foglalásakor a legszigorúbb végrehajtási fokozatban kell meghatározni az összbüntetést, ha azonban annak tartama legalább három év, akkor főszabály szerint börtön, többszörös visszaesővel szemben pedig legalább kétévi tartam esetén fegyház fokozatban kell meghatározni a végrehajtás rezsimjét.^[109] Ennek méltánytalansága esetén azonban kivételesen eggyel enyhébb végrehajtási fokozat is megállapítható.^[110] Az elengedés mértékének a törvényi korlát figyelembevételével történő meghatározása mellett ez tehát a másik olyan kérdés, amelyben mérlegelési jogköre van az összbüntetésbe foglalást végző bírónak.

[100] Az összbüntetésbe foglalás alapját képező ítéletekkel a szabadságvesztések melletti további büntetések (foglalkozástól eltiltás, járművezetéstől eltiltás, kitiltás, sportrendezvények látogatásától

való eltiltás vagy kiutasítás) több ítélettel történő kiszabása esetén ezek közül az elkövetőre hátrányosabb, a közügyektől eltiltás többszöri kiszabása esetén pedig a leghosszabb tartamú mellékbüntetést kell végrehajtani.^[111]

[101] Mindehhez képest a fiatalkorú elkövetők esetében az összbüntetés leghosszabb tartamára is eltérő szabályok vonatkoznak, amelyek azonosak a velük szemben halmazati büntetesként kiszabható szabadságvesztés maximumával.^[112]

[102] A fiatalkorúakra vonatkozó további speciális rendelkezés egyrészt a javítóintézeti nevelés és a szabadságvesztés összbüntetésbe foglalásának szabályozása, amely szerint az utóbbi büntetési nem kerülhet végrehajtásra összbüntetesként. Ennek tartamát a bíróság – ha ez a fiatalkorúak esetében meghatározott speciális büntetési cél elérése érdekében szükségesnek mutatkozik – egy évvel meghosszabbíthatja, azonban ennek tartama nem érheti el a javítóintézeti nevelés hátralevő részét.^[113]

[103] Másrészt a fiatalkorúak speciális jogintézménye az egységes intézkedés, ami több javítóintézeti nevelés egybefoglalását jelenti abban az esetben, ha azokat az egységes intézkedés elrendelésekor még nem hajtották végre vagy pedig folyamatosan kerül sor a végrehajtásukra. Ilyenkor az egységes intézkedésként elrendelt javítóintézeti nevelés nem lehet rövidebb az ennek alapjául szolgáló leghosszabb tartamú intézkedésnél, de nem érheti el a fiatalkorúval szemben elrendelt javítóintézeti nevelések együttes tartamát, a maximuma pedig négy év lehet.^[114]

3.3. Az összbüntetésbe foglalás eljárásjogi kérdései

[104] Az összbüntetésbe foglalásra hagyományosan – a bíróság ügydöntő határozatának jogerőre emelkedését követően a járulékos kérdésekben hozott téves bírói döntés korrekciójára vagy pótlására irányuló, illetőleg a jellegéből adódóan szükségképpen utólagos határozathozatalt igénylő járulékos kérdések elintézési formáját jelentő – ún. különleges eljárás keretében kerül sor.

[105] Ennek gyökerét is a Bp. jelenti, amely a végrehajtásra vonatkozó XXVIII. Fejezetében a „Jogerős ítéletekkel megállapított több szabadságvesztés-büntetés végrehajtása” cím alatt több vonatkozásban is a hatályos szabályozás előképének tekinthető módon rendelkezett arról, hogy: „Ha valakit különböző jogerős ítéletekkel több szabadságvesztés-büntetésre ítélték és az ítéletek hozásánál az összbüntetésre [...] nézve irányadó szabályokat [...] nem alkalmazták: a büntetések utólag összbüntetésbe foglalandók [...]”^[115]

[106] Ehhez képest az összbüntetésbe foglalási eljárás szabályozása lényegét tekintve alapvetően annyiban tér el a több mint egy évszázadra visszanyúló jogalkotási tradíciótól, hogy az összbüntetésbe foglalást nem büntetés-végrehajtási, hanem ítélkezési kérdésnek tekinti és ennek megfelelően nem a *büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény*, hanem a Be. szabályozza. E kodifikációs megoldás célszerűsége természetesen vitatható,^[116] de álláspontunk szerint jelen esetben kétségtelenül a büntetés tartamának utólagos meghatározásáról van szó, ami fogalmilag nem sorolható a büntetés-végrehajtási kérdések körébe.

[107] Ezért büntető eljárásjogi vonatkozásai tekintetében is adekvát megoldásnak tartjuk az összbüntetésbe foglalás Be. általi szabályozását. Ennek lényege szerint az összbüntetési eljárás lefolytatása a legutóbb befejezett ügyben eljáró elsőfokú bíróság, vagy – amennyiben az összbüntetésbe foglalandó valamely elsőfokú ítéletet magasabb hatáskörű vagy katonai bíróság (->[katonai büntetőjog](#)) hozta meg – a magasabb hatáskörű vagy katonai bíróság hatáskörébe tartozik.

[108] E különleges eljárás lefolytatásának legfontosabb sajátosságát és legnagyobb újdonságát az jelenti, hogy összbüntetésbe foglalásra ma már az elkövető hozzájárulásának hiányában nem kerülhet sor, aminek a jelentősége abban rejlik, hogy az elkövető számára elvileg kedvezményt

jelentő összbüntetés esetében „az előny vagy hátrány megítélése nagyon vagylagos lehet”.^[117]

[109] Az összbüntetésbe foglalás eljárásjogi kereteinek meghatározása terén – az ennek sajátos formáját jelentő ismételt összbüntetési eljárástól eltekintve^[118] – a Be. sem szolgál érdemleges újdonsággal. Az összbüntetési eljárást jelenleg és a jövőben is „hivatalból” vagy erre irányuló indítványra kell lefolytatni.^[119]

[110] Az összbüntetési eljárás szabályozásának a „hivatalból” történő eljárás előírásából fakadó alapidilemmáját tehát a Be. sem oldja fel, noha összbüntetésre az elkövető (elítelt) hozzájárulásának hiányában továbbra sem lesz lehetőség.^[120] Ez ugyanis azt eredményezheti, hogy a bíróságnak hivatalból meg kell indítania az összbüntetési eljárást, majd be kell szereznie az elítelt nyilatkozatát, s amennyiben nem járul hozzá az összbüntetésbe foglaláshoz, úgy meg kell szüntetnie az eljárást, amelynek költségét az állam viseli.^[121]

4. JEGYZETEK

[1] MÁRKUS Dezső (szerk.): *Magyar Jogi Lexikon II*, Budapest, Pallas, 1899, 343.

[2] FÖLDVÁRI József: *A büntetés tana*, Budapest, KJK, 1970, 394.

[3] NAGY Ferenc: *Anyagi büntetőjog általános rész II*, Szeged, Iurisperitus, 2014. 204.

[4] Lásd FÖLDVÁRI (2. j.) 395.

[5] BALOGH Ágnes – TÓTH Mihály: *Magyar büntetőjog. Általános rész*, Budapest, Osiris, 2015, 387.

[6] I. Btk. 95. §: „Ha valamely cselekmény a büntetőtörvény több rendelkezését sérti: ezek közül az lesz alkalmazandó, mely a legsúlyosabb büntetést, illetőleg büntetési nemet állapítja meg.”

[7] I. Btk. 96. §: „Ha ugyanazon személy több büntetendő cselekményt, vagy ugyanazon büntetendő cselekményt több ízben követte el: az egyes cselekményekre együttvéve egy összbüntetés szabandó ki. Az összbüntetés a bűnös által elkövetett cselekményre meghatározott legsúlyosabb büntetési nemből állapítandó meg; ha az határozott időtartamu szabadságvesztés-büntetésben áll, ennek leghosszabb tartama, a következő §§-ban megállapított szigorításokkal felebb emelhető.”

[8] I. Btk. 97–99. §

[9] I. Btk. 117–118. §

[10] Kvázi halmazati összbüntetés, amikor kizárólag a legkorábban meghozott jogerős ítélet jogerőre emelkedése előtt elkövetett bűncselekmények miatt kiszabott büntetések összbüntetésbe foglalására kerül sor. Ebből következően a legkorábban hozott ítélet jogerőre emelkedése után kiszabott büntetés összbüntetésbe foglalása nem tekinthető kvázi halmazati (halmazatszerű) összbüntetésnek.

[11] *A magyar büntetőtörvénykönyvek (1878:V. t. cz. és 1879:XL. t. cz.) életbeléptetéséről szóló 1880. évi XXXVII. törvénycikk* 36. §.

[12] Btá. 57. § (1) bekezdés.

[13] Btá. 59. § (1) bekezdés

[14] II. Btk. 65. §.

[15] II. Btk. 72. §.

[16] 10/2018. (VII. 18.) AB határozat, Indokolás [39].

[17] FÁZSI László: *A pótmagánvád a magyar büntető eljárásjogban és a gyakorlatban*, Budapest, Debreceni Egyetem Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola – Patrocinium, 2013, 80.

[18] Lásd BALOGH-TÓTH (5. j.) 386.

[19] Az IV. Btk. 81. §-ának eredeti (4) bekezdése szerint: „Ha a bűnhalmazatban levő bűncselekmények közül legalább három különböző időpontokban elkövetett befejezett személy elleni erőszakos bűncselekmény, a (2) bekezdés szerinti büntetési tétel felső határa a kétszeresére emelkedik. Ha a büntetési tétel így felemelt felső határa a húsz évet meghaladná, vagy a bűnhalmazatban lévő bűncselekmények bármelyike életfogytig tartó szabadságvesztéssel is büntethető, az elkövetővel szemben életfogytig tartó szabadságvesztést kell kiszabni. Ha azonban e törvény Általános Része lehetővé teszi, a büntetés korlátlanul enyhíthető.”

[20] 23/2014. (VII. 15.) AB határozat, Indokolás [51].

[21] GYÖRGYI Kálmán: *Büntetések és intézkedések*, Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1984, 337.

[22] LAMM Vanda – PESCHKA Vilmos (főszerk.): *Magyar jogi lexikon*, Budapest, KJK-KERSZÖV, 1999, 242.

[23] IV. Btk. 81. § (1) bekezdés.

[24] Lásd MÁRKUS (1. j.) 351.

[25] IV. Btk. 81. § (2) bekezdés.

[26] IV. Btk. 81. § (3) bekezdés.

[27] Nagy Ferenc szerint „2010-től kezdődően a szabadságvesztés lett a legnagyobb arányban alkalmazott büntetés Magyarországon (2013-ban 37 %)”. NAGY Ferenc: „A szankciórendszer” *Jogtudományi Közöny* 2015/1, 1.

[28] A IV. Btk. 81. § miniszteri indokolás.

[29] II. Btk. 66. § (1) bekezdés

[30] PI. VASKUTI András: *A büntetőjog általános részének vázlata*, Budapest, OITH Magyar Bíróképző Akadémia, 2011, 223–226.

[31] RÁCZ György: „A büntetés kiszabása” in HALÁSZ Sándor (szerk.): *A büntető törvénykönyv kommentárja I*, Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1968, 424.

[32] II. Btk. 36. §.

[33] Ugyanez volt a helyzet az I. Btk. esetében is, amely az államfogház és a fogház legrövidebb tartamát egy napban határozta meg.

[34] IV. Btk. 36. §.

[35] Lásd BALOGH-TÓTH (5. j.) 388.

[36] IV. Btk. 36. §.

[37] IV. Btk. 81. § (4) bekezdés.

[38] FÁZSI László – TOLDINÉ KULCSÁR Mónika: „A középérték értékének dilemmája” *Jogtudományi Közöny* 2016/3, 161.

[39] TÓTH Mihály: „A bünszervezeti elkövetés szabályozásának kanyargós útja” *Magyar Jog* 2015/1, 10.

- [40] TÓTH (39. j.) 10.
- [41] FLECK Zoltán: *Jogállam és igazságszolgáltatás a változó világban*, Budapest, Pallas Páholy – Gondolat, 2008, 106.
- [42] IV. Btk. 81. § (4) bekezdés.
- [43] TOKAJI Géza: *A bűncselekménytan alapjai a magyar büntetőjogban*, Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1984, 103.
- [44] MÉSZÁR Róza: „A büntetés kiszabása” in KÓNYA István (szerk.): *Magyar büntetőjog. Kommentár a gyakorlat számára I*, Budapest, HVG-ORAC, 2016, 288.
- [45] FÁZSI László: „A tekintély szerepe napjaink büntető ítélezésében” *Jogtudományi Közöny* 2013/11, 542.
- [46] IV. Btk. 81. § (5) bekezdés.
- [47] I. Btk. 102. §.
- [48] Lásd HALÁSZ (31. j.) 390.
- [49] JUHÁSZ Zsuzsanna: „A büntetés kiszabása” in KARSAI Krisztina (szerk.): *Kommentár a Büntető Törvénykönyvhöz*, Budapest, Complex, 2013, 198; lásd MÉSZÁR (44. j.) 286.
- [50] IV. Btk. eredeti 82. §.
- [51] POLT Péter (főszerk.): *Új Btk. kommentár II.*, Budapest, Nemzeti Közszerkölátati és Tankönyvkiadó, 2013, 142.
- [52] IV. Btk. 84. §.
- [53] IV. Btk. 2018. július 1-től hatályos 83. § (1) bekezdés.
- [54] IV. Btk. 2018. július 1-től hatályos 83. § (2) bekezdés.
- [55] A hatályos szabályozás lényegileg megfelel az 1896. évi XXXIII. törvénycikkkel elfogadott Bűnvádi Perrendtartás (Bp.) 8–10. §-aiban foglalt rendelkezéseknek.
- [56] A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (korábbi Be.) 72. § (1) bekezdés.
- [57] A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (Be.) 146. § (1) bekezdés.
- [58] Kúria Bfv. II. 1629/2016/3. Indokolás [3].
- [59] MÁRKUS Dezső (szerk.): *Magyar Jogi Lexikon III*, Budapest, Pallas, 1900, 117.
- [60] FÁZSI László: „Téves döntések és vétkes mulasztások az elhúzódó eljárások tükrében” *Büntetőjogi Szemle* 2014/2, 13.
- [61] Lásd 23/2014. (VII. 15.) AB határozat (20. j.) Indokolás [49].
- [62] Be.146–147. §.
- [63] 1116/D/2001. AB határozat, ABH 2008, 1852, 1857.
- [64] EDVI ILLÉS Károly: „Jogerős ítéletekkel megállapított több szabadságvesztés végrehajtása” in BALOGH Jenő – EDVI ILLÉS Károly – VARGHA Ferencz: *A bűnvádi perrendtartás magyarázata IV*, Budapest, Grill Károly Könyvkereskedése, 1900, 264.
- [65] KISS Sándor: „Az összbüntetés tegnap, ma (holnap?)” in VARGA Zoltán (szerk.): *A jogegység szolgálatában. Kónya István ünnepi kötet*, Budapest, HVG-ORAC, 2014, 105.
- [66] I. Btk. 104. §.
- [67] Btá. 59. § (2) bekezdés.

[68] GYÖRGYI Kálmán: „Az összbüntetés” in LÁSZLÓ Jenő (szerk.): *A Büntető Törvénykönyv magyarázata I*, Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1986, 268.

[69] GYÖRGYI (68. j.) 271.

[70] PAKSY István: „Az összbüntetésről, különös tekintettel az elengedés mértékére s ehhez képest az összbüntetés tartamának megállapítására” *Magyar Jog* 1996/6, 333.

[71] *A büntetőjogszabályok módosításáról szóló 1998. évi LXXXVII. törvénnyel* bevezetett módosítás.

[72] Lásd PAKSY (70. j.) 339.

[73] SZÉKELY Ákos: „Az összbüntetés helyéről – helytelenségéről” in VARGA (65. j.) 192.

[74] SZÉKELY (73. j.) 192.

[75] Alaptörvény XV. cikk (1) bekezdés első fordulat.

[76] Lásd KISS (65. j.) 107.

[77] IV. Btk. 93. § (1) bekezdés.

[78] Alaptörvény 26. cikk (1) bekezdés.

[79] Lásd KISS (65. j.) 108.

[80] IV. Btk. 93. § (1) bekezdés.

[81] IV. Btk. 93. § miniszteri indokolás.

[82] A Be. terminológiája szerint ma már: „letartóztatás”.

[83] Lásd PAKSY (70. j.) 330.

[84] Lásd POLT (51. j.) 165.

[85] 2/2006. BJE határozat.

[86] MOLDOVÁNYI György: „Az összbüntetésbe foglalás elvi és gyakorlati kérdése” *Magyar Jog és Külföldi Jogi Szemle* 1967/6, 322.

[87] II. Btk. 74. § (1) bekezdés.

[88] Lásd GYÖRGYI (21. j.) 343.

[89] IV. Btk. 93. § (3) bekezdés.

[90] IV. Btk. 93. § (4) bekezdés.

[91] Btá. 61. § (4) bekezdés.

[92] Lásd HALÁSZ (31. j.) 431.

[93] II. Btk. 73. (3) bekezdés; III. Btk. 93. § (4) bekezdés; IV. Btk. 94. §.

[94] IV. Btk. 94. § (1) bekezdés II. fordulat.

[95] Lásd GYÖRGYI (68. j.) 268.

[96] A IV. Btk. preambuluma miniszteri indokolása.

[97] 3/2002. számú BJE határozat, Indokolás II/3. pont.

[98] Lásd NAGY (3. j.) 228.

[99] Lásd PAKSY (70. j.) 332.

[100] IV. Btk. 93. § (4) bekezdés a) pontja.

[101] IV. Btk. 36. § [vö. III. Btk. 40. § (2) bekezdés].

- [102] Lásd 23/2014. (VII. 15.) AB határozat (20. j.) Indokolás [33].
- [103] MÁROK Soma: „Az Alkotmánybíróság határozata az ösztöndíjról” *Jogesetek Magyarázata* 2018/2, 11.
- [104] Lásd 10/2018. (VII. 18.) AB határozat (16. j.) Indokolás [56].
- [105] 10/2018. (VII. 18.) AB határozat (16. j.) Indokolás [57].
- [106] 10/2018. (VII. 18.) AB határozat (16. j.) Indokolás [79].
- [107] Lásd 10/2018. (VII. 18.) AB határozat (16. j.) Indokolás, különvélemény [90].
- [108] 10/2018. (VII. 18.) AB határozat (16. j.) Indokolás, különvélemény [90].
- [109] IV. Btk. 95. § (1) bekezdés.
- [110] IV. Btk. 95. § (2) bekezdés.
- [111] IV. Btk. 96. § (1)–(2) bekezdés.
- [112] IV. Btk. 123. § (1)–(2) bekezdés.
- [113] IV. Btk. 123. § (3) bekezdés.
- [114] IV. Btk. 124. § (1)–(2) bekezdés.
- [115] Bp. 517. §.
- [116] Lásd SZÉKELY (73. j.) 187–192.
- [117] SZÉKELY (73. j.) 189.
- [118] Lásd Be. 839. §.
- [119] Ugyanilyen megoldást találunk pl. Románia Büntetőeljárás Törvénykönyvének 449. cikkében is. *Románia Hivatalos Közlönye* 2008/71.
- [120] Be. 838. § (3) bekezdés.
- [121] Be. 838. § (8) bekezdés.